

PREVENCIJA NASILJA U ŠKOLI

Ibrahim Kadrić, prof., OŠ „Travnik“, Travnik²⁹⁰

mr.sc.Jasna Eminović. OŠ „Turbe“, Travnik

Sažetak: U ovom radu analiziramo pojam nasilja sa posebnim akcentom na nasilje prema djeci. Nasilje je neodvojivi dio ljudske vrste od samog početka, čak je i u svetim knjigama prisutna alineja o Adamovim sinovima Abelu i Kainu, gdje Kain ubija Abela zbog ljubomore. Različiti su motivi za nasilje, Erich Fromm se u svom kapitalnom djelu "Anatomija ljudske destruktivnosti" pozabavio ovim fenomenom, tačnije uzrocima i posljedicama ljudskih tendencija prema nasilju. Djeca kao najranjiviji dio naše populacije su svakodnevno izložena različitim tipovima nasilja kako od odraslih, tako i od svojih vršnjaka. Pošto djeca nemaju mehanizme odbrane i sprječavanja nasilja, dužnost savjesnih nacija i vlada jeste da usvoje mjere koje će zaštititi djecu, te odrediti kaznu za prestupnike. U nastavku analiziramo mjere prevencije nasilja nad djecom u svijetu, susjednim državama i Bosni i Hercegovini. Na kraju, predlažemo oslanjanje na INSPIRE strategiju kao polaznu osnovu zbog nepostojanja unificiranog strateškog pristupa za prevenciju nasilja na državnoj razini.

Ključne riječi: nasilje, škola, nasilje prema djeci, prevencija.

Uvod

Svaka država i zajednica su pogođene nasiljem. Slike i prikazi nasilja prožimaju medije; tu je na našim ulicama, u našim domovima, školama, radnim mjestima i institucijama. Nasilje je univerzalna pošast koja razdire tkivo zajednice i ugrožava život, zdravlje i sreću svih nas. Svake godine veliki broj ljudi širom svijeta izgubi živote zbog nasilja. Za svakoga ko umre kao rezultat nasilja, mnogo više osoba je povrijeđeno i pati od niza fizičkih, seksualnih, reproduktivnih i problema mentalnog zdravlja.

Nasilje je višestruki problem sa biološkim, psihološkim, socijalnim i ekološkim korijenima. Ne postoji jednostavno ili jedinstveno rješenje ovog problema, nasilje se mora rješavati na više nivoa i u više sektora društva istovremeno. Na osnovu perspektive koju pruža ekološki model, programi i politike prevencije nasilja mogu biti usmjerena na pojedince, odnose, zajednice i cijelo društvu, a provode se u saradnji sa različitim sektorima društva u školama, na radnim mjestima, institucijama pravosuđa i drugim institucijama. Prevencija nasilja će biti uspješna samo ako je sveobuhvatna i naučno bazirana kao što je INSPIRE strategija koju ćemo detaljno analizirati. Generalno, programi koje se provode u djetinjstvu i koji se održavaju tokom tog perioda će biti efikasniji od kratkoročnih programa.

Budući da je toliko sveprisutno, nasilje se često vidi kao integralni dio ljudske prirode – činjenica života na koju treba odgovoriti, a ne spriječiti. Podizanje svijesti o tome da nasilje može biti spriječeno je, međutim, samo prvi korak u oblikovanju odgovora na to. Nasilje je izuzetno osjetljiv problem, jer diskusija o nasilju znači otpakivanje kompleksnih pitanja o moralu, ideologiji i kulturi. Zbog toga, često nailazimo na otpor na službenom i ličnom nivou što se tiče otvaranja diskusije o ovoj temi.

---

²⁹⁰ brajko.ka@hotmail.com

Pojam nasilja

Izraz „nasilje“ je izveden iz latinskog *violentia*, što znači 'vehemencija', strastvena i nekontrolisana sila. Većina pokušaja da se definiše nasilje ima tendenciju da kombinuje ideju čina fizičke sile sa povredom. Honderich (2002) definiše nasilje kao *“upotrebu fizičke sile koja povređuje, oštećuje, krši ili uništava ljude ili stvari”*, dok Steger (2003) ističe da nasilje *„sadrži niz značenja, uključujući “prisiliti”, “povrijediti”, “obećastiti” i “kršiti.”*

Audi (1971) u svojoj definiciji nasilja sugerira da čin nasilja može biti fizički ili psihološki, usmjeren na osobe, životinje ili imovinu:

Nasilje je fizički napad ili snažno fizičko zlostavljanje ili energična fizička borba protiv osobe ili životinje; ili veoma snažno psihološko zlostavljanje ili oštar, zajedljiv psihološki napad na osobu ili životinju; ili snažno, ili zapaljivo, ili zlonamjerno i energično, uništavanje ili oštećenje imovine ili potencijalne imovine.

Jedna od glavnih vrlina Audijeve definicije je tvrdnja da nasilje ima psihološku dimenziju. Ovo ima poseban značaj kada govorimo o nasilju u porodici, gdje su psihičke traume koje proizilaze iz života pod stalnom prijetnjom i strah od nasilja prepoznate kao nasilje u porodici.

Prevenција nasilja nad djecom

Nasilje nad djecom uključuje sve oblike nasilja nad osobama mlađim od 18 godina. Za dojenčad i mlađu djecu, nasilje uglavnom uključuje maltretiranje djece (tj. fizičko, seksualno i emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje) od strane roditelja i drugih autoriteta. Dječaci i djevojčice su u jednakom riziku od fizičkog i emocionalnog zlostavljanja i zanemarivanja, a djevojčice su u većem riziku od seksualnog zlostavljanja. Kako djeca dosegnu adolescenciju, vršnjačko nasilje i nasilje od intimnog partnera, pored zlostavljanja djece, postaju veoma rasprostranjeni. Nasilje nad djecom se može spriječiti. Prevencija i reagovanje na nasilje nad djecom zahtijeva da se sistematski bavi rizikom i zaštitnim faktorima na sva četiri međusobno povezana nivoa rizika (pojedinaac, odnos, zajednica, društvo) (Tomić-Latinac i Nikčević-Milković, 2009).

Maltretiranje djece je zlostavljanje i zanemarivanje koje se javlja kod djece mlađe od 18 godina. Uključuje sve vrste fizičkog i/ili emocionalnog maltretiranja, seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja, nemara i komercijalne ili druge eksploatacije, koja rezultira stvarnom ili potencijalnom štetom po zdravlje, opstanak, razvoj ili dostojanstvo djeteta u kontekstu odnosa između odgovornosti, povjerenja i moći. Izloženost nasilju intimnog partnera ponekad je uključena i kao oblik maltretiranja djece. Zlostavljanje djece ima ogromne trenutne i dugoročne posljedice. Osim smrti, fizičkih povreda i invaliditeta, nasilje može dovesti do stresa koji narušava razvoj mozga i oštećuje nervni i imuni sistem. Ovo je zauzvrat povezano sa odgođenim kognitivnim razvojem, lošim uspjehom u školi i napuštanjem škole, problemima mentalnog zdravlja, pokušajima samoubistva, povećanim zdravstvenim rizikom ponašanja, reviktimizacijom i činjenjem nasilja. Dobra vijest je da se maltretiranje djece može spriječiti kroz intervencije koje podržavaju roditelje i staratelje, promovišu nenasilne norme i vrijednosti, pružaju obrazovanje i obuku o životnim vještinama, jačaju prihode i ekonomsku sigurnost porodice, nude visokokvalitetne usluge odgovora i podrške, stvaraju i održavaju sigurno okruženje za djecu, te provode zakone protiv zlostavljanja djece.

Nasilje mladih je globalni problem javnog zdravstva. Uključuje niz djela od maltretiranja i fizičkih tuča, preko teže seksualnog i fizičkog napada do ubistava. Nasilje mladih dramatično povećava troškove zdravlja, socijalne skrbi i krivičnog pravosuđa; smanjuje produktivnost; i generalno potkopava strukturu društva. Osim smrti, povreda i psihičkih povreda, nasilje mladih može dovesti do povećanog zdravstvenog rizičnog ponašanja kao što su pušenje, zloupotreba supstanci, nesiguran seks. Ovo je pak povezano s hroničnim respiratornim bolestima, rakom, kardiovaskularnim bolestima, dijabetesom, ranom trudnoćom i spolno prenosivim bolestima. Efektivne strategije prevencije uključuju one koje promoviraju roditeljstvo i razvoj u ranom djetinjstvu; programe prevencije nasilja u školi, akademske programe i programe razvoja životnih i društvenih vještina; terapijske pristupe s visokorizičnim pojedincima, te politike na nivou zajednice i društva kao što su smanjenje pristupa

alkoholu i njegova zloupotreba kao i vatrenog oružja, urbana nadogradnja i dekoncentracija siromaštva.

Preventivni programi u svijetu

Svjetska zdravstvena organizacije (SZO, 2024) je u saradnji sa državama članicama i drugim partnerima posvećena sljedećim programima koji imaju za cilj prevenciju nasilja u svijetu:

- Praćenju globalne veličine i karakteristika nasilja nad djecom i podršci naporima zemalja da dokumentuju i mjere takvo nasilje.
- Održavanju elektronskog informacionog sistema koji sumira naučne podatke o opterećenju, faktorima rizika i posljedicama nasilja nad djecom, te dokazima o njegovoj prevenciji.
- Izradi i distribuciji tehničkih uputstava, normi i standarda zasnovanih na dokazima za prevenciju i reagovanje na nasilje nad djecom.
- Redovnom objavljivanju globalnih izvještaja o statusu napora zemalja da se bave nasiljem nad djecom kroz nacionalne politike i akcijske planove, zakone, programe prevencije i službe za reagovanje.
- Podršci zemljama i partnerima u implementaciji strategija prevencije i reagovanja zasnovanih na dokazima, kao što su one uključene u *INSPIRE: Sedam strategija za okončanje nasilja nad djecom (2016)*.
- Saradnji sa međunarodnim agencijama i organizacijama na smanjenju i eliminaciji nasilja nad djecom na globalnoj razini, kroz inicijative kao što su Globalno partnerstvo za okončanje nasilja nad djecom, Zajedno za djevojčice i Alijansa za prevenciju nasilja.
- Pružanju tehničkih i normativnih smjernica za prevenciju zlostavljanja djece zasnovanu na dokazima.
- Zalaganju za veću međunarodnu podršku i ulaganje u prevenciju zlostavljanja djece utemeljenu na dokazima.
- Pružanju tehničke podrške za programe prevencije maltretiranja djece zasnovanu na dokazima u nekoliko zemalja sa niskim i srednjim prihodima.
- Razvijanju programa za prevenciju nasilja u školama.
- Skretanju pažnje na veličinu nasilja među mladima i potrebu za prevencijom.
- Izgradnji dokaza o obimu i vrstama nasilja u različitim okruženjima.
- Razvijanju smjernica za države članice i sve relevantne sektore za sprječavanje nasilja među mladima i jačanju odgovora na njega.
- Podržavanju nacionalnih napora za sprečavanje nasilja među mladima.
- Saradnji sa međunarodnim agencijama i organizacijama na sprečavanju nasilja među mladima na globalnom nivou.

Prikaz preventivnih programa protiv nasilja u zemljama okruženja

Hrvatska

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske 2003. godine pokrenulo je provođenje programa „Afirmacijom pozitivnih vrijednosti protiv nasilja“, čiji je glavni cilj ostvariti saradnju i koordinirano djelovanje između škole, roditelja i učenika te svih nadležnih tijela i stručnih institucija (MUP, CZSS, zdravstvene ustanove i dr.) kako bi se smanjila pojava brojnih neprihvatljivih ponašanja u školama. Programom se nastoji informisati djecu i mlade o svim pojavnim oblicima nasilja, uputiti ih na reagovanje kada uoče nasilje, te ih potaknuti na nenasilno rješavanje sukoba. Jedan od ciljeva Programa jest i usmjeravanje djece na pozitivno provođenje slobodnog vremena, tj. promovisanje raznovrsnosti sadržaja sportskog i kreativnog karaktera kroz izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Kroz projekat se želi djecu potaknuti na učešće u barem dvije slobodne aktivnosti. Projekat također nalaže da se u svim odgojno-obrazovnim ustanovama, sportskim dvoranama, sredstvima javnog prijevoza kao i svim ostalim mjestima gdje se okupljaju djeca i mladi na vidljivom i dostupnom mjestu istakne kako se radi o mjestu s „nultom tolerancijom na nasilje“. Naglašena je nužnost uočavanja svakog nasilničkog ponašanja te postupanje u skladu sa školskim protokolom o postupanju u slučaju nasilja. Program također predlaže postavljanje „sandučića povjerenja“ u sve odgojno-obrazovne

ustanove kao i u sve dječje domove kako bi djeca i roditelji mogli anonimno prijaviti slučajeve nasilja, dati prijedloge za rješavanje problema i slično (Vlada Republike Hrvatske, 2004). Jedan od programa koji se pokazao vrlo uspješnim jest program „Za sigurno i poticajno okruženje u školama” koji je dio projekta „Stop nasilju među djecom“ u organizaciji UNICEF-a. Ovaj program osmišljen je kao višegodišnje nastojanje da se promjene stavovi, razina tolerancije prema nasilju, potakne saradnja i uvažavanje te spriječi daljnja pojava vršnjačkog nasilja (UNICEF, 2010). Projekt predstavlja kontinuirani rad svih zaposlenih kroz „7 koraka do sigurnije škole”. Cilj prvog koraka jest osvijestiti nastavnike, roditelje i djecu o postojanju problema na taj način da se upitnicima ispituje učestalost problema kao i stavovi nastavnika. Rezultati se prezentiraju i onda počinje edukacija nastavnika o teoriji vezanoj uz vršnjačko nasilje te pravilnom prepoznavanju i postupanju. Drugi korak jest okosnica programa i odnosi se na uspostavu vrijednosti i pravila u čijem donošenju učenici aktivno učestvuju i koja će se njegovati i poštovati u svakom razredu te se definiše posljedica koje će učenici snositi ako se tih pravila ne pridržavaju. Cilj je izgradnja zaštitne mreže škole. Tokom trećeg koraka uspostavljena je „zaštitna mreža“ koju čine pravila, odluke, procedure i osobe koje brinu za sigurnost djece. Na časovima odjeljenske zajednice učitelji obrađuju teme vezane uz ponašanja djece žrtava, nasilnika ili posmatrača. U školi se dogovaraju zaduženja, organizuje se stalni nadzor i dežurstva nastavnika te se postavlja „sandučić povjerenja“ u kojem se anonimno mogu iznijeti problemi ili pak svjedočenja o situacijama zlostavljanja. U višim razredima formira se skupina vršnjaka pomagača (tzv. „ambasadora protiv nasilja“) čija je uloga pružanje podrške žrtvama. Roditelje se na sastancima educiraju kako pravovremeno prepoznati i reagovati na nasilje i pri tome ostvariti saradnju sa školom. Naglasak je četvrtog koraka ostvarivanje saradnje s drugim institucijama i udruženjima u lokalnoj zajednici (policija, crkva, CZSS, udruge i dr.). Peti korak podrazumijeva uspješnu educiranost svih zaposlenika. Broj djece koja traže pomoć povećava se, znaju kome se mogu obratiti i znaju da će im pomoć biti pružena. U šestoj fazi škola već adekvatno i na vrijeme reaguje na potrebe svojih učenika, sistem zaštitne mreže svima je poznat i pokazuje učinak, razvijena je saradnja s drugim službama i škola dokumentuje svoj napredak. U završnom, sedmom koraku učenici, nastavnici i roditelji školu smatraju sigurnijim mjestom (Tomić-Latinac i Nikčević-Milković, 2009).

Srbija

Nasilje nad djecom višestruki je problem, sa uzrocima na nivou pojedinca, bliskog odnosa, zajednice i društva, tako da se moramo suočiti na nekoliko različitih nivoa. Socio-ekološki model u tom smislu služi dvostrukoj svrsi, jer svaki nivo u modelu predstavlja dimenziju u kojoj postoje i rizici i mogućnosti za prevenciju. Stoga, suočavanje sa nasiljem nad djecom podrazumijeva sprovođenje mjera za:

- stvaranje sigurne, održive i podsticajne porodične sredine i pružanje specijalizovane pomoći i podrške porodicama u riziku od nasilja;
- modifikaciju nebezbednih okruženja kroz fizičke promjene;
- smanjenje faktora rizika u javnim prostorima (npr. škole, mjesta gdje se mladi okupljaju) kako bi se smanjila prijetnja od nasilja;
- smanjenje rodne neravnopravnosti u odnosima, domu, školi, na radnom mjestu, itd.;
- promjenu kulturoloških stavova i praksi koji podržavaju upotrebu nasilja;
- obezbjeđivanje da pravne norme zabrane sve oblike nasilja nad djecom i da mladima ograniče pristup štetnim proizvodima, kao što su alkohol i vatreno oružje;
- obezbjeđivanje pristupa uslugama koje su kvalitetan odgovor na nasilje koje pogađa decu;
- eliminisanje kulturoloških, društvenih i ekonomskih nejednakosti koje doprinose nasilju; smanjenje finansijskog jaza i obezbjeđivanje ravnopravnog pristupa dobrima, uslugama i mogućnostima;
- koordinaciju aktivnosti više sektora koji igraju ulogu u sprečavanju i reagovanju na nasilje nad djecom.

Kao što je opisano u narednim poglavljima, sedam INSPIRE strategija (2016) pokriva sve ove ključne tačke za sprječavanje i reagovanje na nasilje nad decom i adolescentima. INSPIRE paket uključuje sedam strategija koje zajedno pružaju sveobuhvatni okvir za okončanje nasilja nad djecom. Svaka

strategija je praćena ključnim ciljem; obrazloženjem strategije; ciljevima SDG-a kojima doprinosi i koji je podržavaju (pored cilja 16.2); potencijalne efekte na sprečavanje nasilja nad djecom; specifične pristupe (uključujući programe, prakse i politike) koji unaprjeđuju strategiju; i dokaze koji podržavaju ove pristupe. Sedam strategija je odabrano na osnovu snažne konvergencije u uputstvima baziranim na već objavljenim istraživanjima agencija koje su učestvovala u izradi INSPIRE. One se bave faktorima rizika i zaštite od nasilja nad djecom na sva četiri međusobno povezana nivoa rizika (pojedinaac, odnos između pojedinaca, zajednica, društvo), a većina je pokazala da ima preventivne efekte u slučaju nekoliko različitih vrsta nasilja, kao i da su korisne u oblastima poput mentalnog zdravlja, obrazovanja i smanjenja kriminala. Pored toga, INSPIRE uključuje dvije aktivnosti koje su multidisciplinarni i koje zajedno pospješuju povezivanje, jaćanje i procjenu napredovanja u pravcu samih sedam strategija.

INSPIRE (2016), strategije, pristupi i sektori za prevenciju i reagovanje na nasilje nad decom starosti 0-18 godina:

1. Implementacija i provođenje zakona (Cilj: Obezbjediti sprovođenje i primjenu zakona za sprječavanje nasilnog ponašanja, smanjenje prekomjerne upotrebe alkohola i ogranićavanje pristupa mladima vatrenom i drugom oružju);
2. Norme i vrijednosti (Cilj: Ojaćati norme i vrijednosti koje podržavaju odnose nenasilja i poštovanja, te podsticajne, pozitivne i rodno ravnopravne odnose, za svu djecu i adolescente);
3. Sigurna okruženja (Cilj: Stvaranje i održavanje sigurnih ulica i drugih sredina u kojima se deca i mladi okupljaju i provode vrijeme);
4. Podrška roditeljima i starateljima (Cilj: Smanjiti grube prakse roditeljstva i stvoriti pozitivne odnose roditelj-dijete);
5. Prihodi i ekonomsko osnaživanje (Cilj: Poboljšati ekonomsku sigurnost i stabilnost porodica, smanjiti zlostavljanje dece i nasilje u partnerskim odnosima);
6. Usluge reagovanja i podrška (Cilj: Poboljšati pristup kvalitetnoj zdravstvenoj, socijalnoj i krivićno-pravnoj podršci za svu djecu kojoj su takve usluge potrebne – uključujući prijavljivanje nasilja – kako bi se smanjio dugoroćni uticaj nasilja);
7. Obrazovanje i životne vještine (Cilj: Pospješiti pristup djece efikasnijem, rodno ravnopravnom obrazovanju i socijalno-emocionalnom ućenju i obuci za životne vještine, i obezbjediti da škole budu bezbjedno i podsticajno okruženje).

Preventivni programi protiv nasilja u BiH

U Bosni i Hercegovini postoje inicijative i strategije usmjerene na prevenciju i borbu protiv nasilja:

- Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2012-2015.godina (Vlada Federacije);
- Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2021-2027.godine (Vlada Federacije);
- Zaustavljanje nasilja nad djecom (UNICEF-Cilj: Smanjenje nasilja u porodici, školi, zajednici i digitalnom okruženju);
- Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u obitelji za period 2024-2027.godine (Vlada Federacije; Cilj: Unaprijediti zaštitu od nasilja u porodici)
- Sigurnost djece u digitalnom okruženju-strateški pristup 2021-2024.godina (Save the Children)

Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini 2012.-2015. sastoji se iz tri cjeline, i to:

Prvog dijela koji ćine uvodne napomene kojima se objašnjava razlika između nove i stare strategije u pogledu metodologije izrade, obrazlaže kratak sadržaj nove strategije, definiira vrijeme potrebno za njenu realizaciju, objašnjava metodologija izvješćavanja i navode institucije nadležne za provođenje strategije.

Drugog dijela koji sadrži kraću analizu problema nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini saćinjenu na osnovu izvješćaja o realizaciji Strategije za djecu BiH 2007.-2010., te analizu sadašnjeg pravnog okvira u BiH s posebnim osvrtom na potrebu za pristupanje novim međunarodnim instrumentima u pogledu potrebnih oblasti za usklaćivanje bh. zakona sa pravnim okvirom UN-a i Evropske unije. U ovom dijelu također u operativnom smislu identificiramo probleme vezane za funkcionalnu saradnju

između nadležnih institucija uključenih u provođenje ove strategije s akcentom na izvršavanje međunarodnih obaveza.

Trećeg dijela koji, polazeći od osnovnih principa koji su već utvrđeni u okviru prve Strategije za djecu BiH 2007.-2010., utvrđuje osnovni generalni cilj i strateške mjere. Osnovnim ciljem i strateškim mjerama naglašava se kontinuitet aktivnosti usmjerenih na unapređenje strateškog planiranja, poboljšanje kapaciteta BiH za borbu protiv nasilja nad djecom i posebno u oblasti primjene zakona, uvođenju boljih standarda zaštite djece, nastavka razvoja kapaciteta na svim nivoima uključujući državne institucije, institucije entiteta, Brčko Distrikta BiH, kantona i općina kroz zagovaranje inovativnih aktivnosti u najvažnijim sektorima zaštite djece, kao što su: socijalna, zdravstvena zaštita, obrazovanje, policija i pravosuđe te posebno jačanje saradnje s organizacijama civilnog društva.

Zbog nepostojanja državne strategije za tretman nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini neophodno je kreirati adekvatan strateški odgovor i pružiti zaštitu djeci na svim nivoima vlasti u BiH. Zbog dinamike razvoja tehnologija, kao i zbog promjena pojavnih oblika nasilja nad djecom u digitalnom okruženju, spomenuti Akcioni plan je izrađen za period od četiri godine. U njemu su definirane četiri strateške oblasti: zakonodavstvo o u ovoj strateškoj oblasti definirane su konkretne aktivnosti u pogledu prilagođavanja pozitivnog zakonodavstva u FBiH međunarodnim standardima; institucionalni kapacitet i saradnja o u ovoj strateškoj oblasti definirani su potrebni institucionalni kapaciteti i njihova međusobna saradnja u pogledu uspostavljanja efikasnog sistema suprotstavljanja nasilju nad djecom u digitalnom okruženju u FBiH; prevencija o u ovoj strateškoj oblasti definirani su osnovni standardi neophodni za prevenciju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju, kojima bi se ovaj fenomen prepoznao u svojoj najranijoj fazi javljanja; odgovor/reakcija sistema o u ovoj strateškoj oblasti definirani su osnovni standardi koje je potrebno zadovoljiti u pogledu uspostavljanja efikasnog odgovora sistema na fenomen nasilja nad djecom u digitalnom okruženju.

Prijedlog akcionog plana na nivou škole s aktivnostima usmjerenim na prevenciji nasilja u školi

S obzirom da na nivou Bosne i Hercegovine ne postoji unificiran strateški pristup za prevenciju nasilja poželjno bi bilo bazično iskoristiti INSPIRE (2016) program i sedam navedenih strategija s tim da na školskom nivou treba pristupiti izradi preventivnih programa koristeći sve moguće raspoložive resurse.

Tabela 1. Aktivnosti usmjerene na prevenciju nasilja u školi

Implementacija i provođenje zakona	Cilj: Obezbjediti sprovođenje i primjenu zakona za sprječavanje nasilnog ponašanja, smanjenje prekomjerne upotrebe alkohola i ograničavanje pristupa mladima vatrenom i drugom oružju.
Norme i vrijednosti	Cilj: Ojačati norme i vrijednosti koje podržavaju odnose nenasilja i poštovanja, te podsticajne, pozitivne i rodno ravnopravne odnose, za svu djecu i adolescente.
Sigurna okruženja	Cilj: Stvaranje i održavanje sigurnih ulica i drugih sredina u kojima se deca i mladi okupljaju i provode vrijeme.
Podrška roditeljima i starateljima	Cilj: Smanjiti grube prakse roditeljstva i stvoriti pozitivne odnose roditelj-dijete.
Prihodi i ekonomsko osnaživanje	Cilj: Poboljšati ekonomsku sigurnost i stabilnost porodica, smanjiti zlostavljanje dece i nasilje u partnerskim odnosima .
Usluge reagovanja i podrška	Cilj: Poboljšati pristup kvalitetnoj zdravstvenoj, socijalnoj i krivično-pravnoj podršci za svu djecu kojoj su takve usluge potrebne – uključujući prijavljivanje nasilja – kako bi se smanjio dugoročni uticaj nasilja.
Obrazovanje i životne vještine	Cilj: Pospješiti pristup djece efikasnijem, rodno ravnopravnom obrazovanju i socijalno-emocionalnom učenju i obuci za životne vještine, i obezbjediti da škole budu bezbjedno i podsticajno okruženje.

Zaključak:

Svako dete ima pravo na život bez nasilja. Ipak, previše dece i dalje trpi negativne posledice nasilja, bez podrške ili usluga koji mogu da obezbede put do oporavka. Kreatori politika i drugi donosioci odluka imaju moć da transformišu ove okolnosti. Sedam INSPIRE strategija kreatorima politika i ključnim akterima pruža alate za momentalno djelovanje. Na ovaj način imamo mogućnost da društvo u cjelini razmišlja o preveniranju nasilnog ponašanja, osnaži bazi i stvori medijatore u životu koji će progresivnije razmišljati i djelovati. Na školskom nivou preventivno je moguće iskoristiti nastavni proces u svrhu razvijanja nenasilne komunikacije uz prethodnu edukaciju nastavnog kadra, aktivno djelovanje na časovima odjeljenske zajednice na kojima će se realizovati sadržaji vezani za prevenciju nasilnog ponašanja, na Vijeću učenika provoditi edukaciju nenasilnog komuniciranja, izgrađivanja sebe i iskazivanja svojih potreba kroz radioničarski pristup radu, provoditi edukaciju roditelja na roditeljskim sastancima i Vijeću roditelja. Shodno potrebama i specifičnostima školske sredine uraditi školski akcioni plan prevencije nasilja koji će svake godine biti revidiran, aktivno provoditi edukaciju članova Vijeća učenika kako bi se na nivou škole stvorila baza „PEER edukatora“, uključiti što više učenika u rad vannastavnih aktivnosti shodno njihovom interesovanju i afinitetima, te podržavati školske uspjehe nagradama od strane školske sredine, organiziranje što više sportskih takmičenja i javnih manifestacija u svrhu izgrađivanja pozitivne ličnosti i afirmacije učenika. Samo uporan i istrajan rad stvorit će poticajno okruženje koje će uticati na smanjenje stope nasilnog ponašanja u školskim sredinama.

Literatura:

- Audi, R. (1971). *On the Meaning and Justification of Violence*. In Jerome A. Shaffer (Ed.), *Violence: Award-Winning Essays in the Council*.
- Honderich, T. (2002). *Terrorism for Humanity*. In Felix O. Murchadha (Ed.), *Violence, Victims, Justifications: Philosophical approaches*.
- INSPIRE sedam startegija*-grupa autora, (2016). Centar za prava djece.
- Steger, Manfred. B. (2003). *Judging nonviolence: The dispute between realists and idealists*. Routledge, New York.
- Tomić-Latinac, M. i Nikčević-Milković, A. (2009). Procjena učinkovitosti UNICEF-ovog programa prevencije vršnjačkog nasilja i zlostavljanja. *Ljetopis socijalnog rada*, Vol.16, No.3. str. 635 – 657.
- Velki, T., Ozdanovac, K. (2014). Preventivni programi usmjereni na smanjenje vršnjačkog nasilja u osnovnim školama na području Osječko – baranjske županije, *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, vol.63, No.3. str. 327-352.
- World Health Organization. (2024, May). <https://www.who.int/health-topics/violence-against-children>
- World Health Organization. (2024, May). World report on violence and health. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42512/9241545623_eng.pdf;jsessionid=FAC9949694DA61B00577BC9E2E6684AD?sequence=1

PREVENTION OF VIOLENCE IN SCHOOL

Abstract: *In this paper, we analyze the concept of violence with a special emphasis on violence against children. Violence is an inseparable part of the human species from the very beginning, even in the holy books there is a paragraph about Adam's sons Abel and Cain, where Cain kills Abel because of jealousy. There are different motives for violence, Erich Fromm in his major work "Anatomy of Human Destructiveness" dealt with this phenomenon, more precisely the causes and consequences of human tendencies towards violence. Children, as the most vulnerable part of our population, are exposed daily to different types of violence both from adults and from their peers. Since children do not have mechanisms to defend themselves and prevent violence, it is the duty of conscientious nations and governments to adopt measures that will protect children and determine punishment for offenders. In the following, we analyze measures to prevent violence against children in the world, neighboring countries and Bosnia and Herzegovina. Finally, we suggest relying on the INSPIRE strategy as a starting point due to the lack of a unified strategic approach for the prevention of violence at the state level.*

Keywords: *violence, school, violence against children, prevention.*